

Nr 371.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen

att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Härigenom förordnas, att 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn skola i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

14 §.

För varje landstingsområde skall genom landstingets försorg upprättas skyddshem med erforderligt antal platser. För stad, som ej deltagar i landsting, skall skyddshem upprättas genom stadsfullmäktiges försorg. Två eller flera landsting eller landsting och nu nämnda städer må kunna förena sig om gemensamt skyddshem.

Skyddshem må jämväl kunna upprättas av annan än landsting eller stad, som nu är nämnd; och må landsting eller dylik stad kunna av Konungen befrias från skyldighet att upprätta skyddshem, därest sådana i tillräckligt antal i annan ordning komma till stånd.

15 §.

1. Skyddshem — — — — — reglemente.
2. Barn — — — — — intagas.
3. Högsta antalet skyddslingar, som må samtidigt vara intagna i ett skyddshem, bestämmes av Konungen.
4. Skyddshem — — — — — arbetsduglighet.
5. Inom — — — — — medgiver.
6. Rätt — — — — — föreståndare.

23 §.

1. Till betäckande av — — — — — kostnadens ersättande.
2. Landsting och stad, som ej deltagar i landsting, skola var för sitt område ansvara för kostnaden för uppfostran i skyddshem, eller utom skyddshem i enlighet med 16 §, av barn, som på föranstaltande av barnavårdsnämnd inom området varder till skyddshem överlämnat. Till betäckande av den kostnad, landsting eller stadsfullmäktige i sådant hänseende fått vidkännas, är barnavårdsnämnden skyldig att för en tid av högst fem år till landstinget eller stadsfullmäktige erlagga bidrag med ett belopp av 225 kronor för år räknat eller det lägre belopp, som må vara tillräckligt för hela den årliga kostnadens betäckande; skolande, med den inskränkning i 3 mom. sägs, det fattigvårdssamhälle, som avses i 1 mom., ersätta barnavårdsnämnden med ett årligt belopp av 100 kronor eller det mindre belopp, nämnden måst utgiva.
3. Kostnad, som — — — — — lämnad fattigvård.
4. Barnavårdsnämnd — — — där intagas.
Sådan underrättelse — — — stadsfullmäktige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1919, dock att stadgandena i 14 § skola tillämpas först från och med den 1 januari 1920.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Rydén anförde:

Ändring i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

I skrivelse den 15 februari 1908 har centralförbundet för socialt arbete hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva de av Kungl. Maj:t godkända skyddshemmen rätt att, i den mån förhållandena det tillåte, höja antalet samtidigt vårdade skyddslingar från högst 30 till högst 40 samt medgiva centralanstalten Hall rätt att mottaga intill 210 elever.

Vidare har fattigvårdslagstiftningskommittén med skrivelse den 12 december 1918 överlämnat förslag till sådan ändring av 14 § samt 15 § 3 mom. i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, att landsting och stad, som ej deltagit i landsting, skulle under vissa förhållanden förpliktas att upprätta skyddshem samt att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma högsta antalet skyddslingar, som samtidigt finge vara intagna i ett skyddshem.

Innan jag närmare inlåter mig på nu nämnda framställningar, torde jag böra i korthet erinra om nu gällande bestämmelser rörande skydds-

hem, i den mån de stå i sammanhang med nyssnämnda framställningar. Sagda bestämmelser återfinnas i 12—17 §§ av ovan omförmalda lag och äro av följande lydelse:

12 §.

1. Skall vanartat barn skiljas från hemmet, har barnavårdsnämnd att ombesörja, att barnet, så snart utväg därtill finnes, varder intaget i ett för vanartade barn avsett skyddshem, vartill även är att räkna annan av Konungen erkänd uppfostringsanstalt för vanartade minderåriga. Har barn under tiden närmast innan det fyller femton år visat synnerligen grov vanart, må det kunna intagas i skyddshem även sedan det uppnått nämnda ålder, dock ej efter fyllda sexton år.

13 §.

Visar barn, som enligt 11 § eller 12 § 2 mom. överlämnats till enskilt hem eller barnhem, vanart av den beskaffenhet, att dess samvaro med andra barn måste anses innebära våda för dessas sedliga utveckling, skall den barnavårdsnämnd, som beslutit barnets skiljande från hemmet, draga försorg om dess intagande i skyddshem.

Sådan åtgärd bör ock vidtagas, där den eljest prövas vara av behovet påkallad.

14 §.

För varje landstingsområde samt för varje stad, som ej deltagar i landsting, bör finnas nödigt antal skyddshem. Hava sådana hem till erforderligt antal icke kommit till stånd på annan väg, böra landsting eller stadfullmäktige låta sig angeläget vara att draga försorg om deras upprättande.

15 §.

1. Skyddshem skall stå under ledning av en styrelse och vara försett med ett av Konungen godkänt reglemente.

2. Barn av olika kön må ej i samma skyddshem intagas.

3. Antalet samtidigt i ett skyddshem intagna skyddslingar må ej utan Konungens medgivande överstiga trettio, därest icke tillämpningen av bestämmelsen i 16 § om skyldighet för skyddshem att i visst fall återtaga skyddsling föranleder därtill.

16 §.

Har ett år förfutit, sedan skyddsling blivit i skyddshem intagen, äger styrelsen att, därest sådant finnes för skyddslingen nyttigt, tills vidare eller för viss tid för vård och uppfostran överlämna honom till enskilt hem eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke; styrelsen obetaget att tidigare vidtaga dylik åtgärd, där i särskilt fall omständigheterna sådant påkalla.

Då skyddsling sålunda överlämnas till enskilt hem eller anställs i arbete, tjänst eller yrke, skall förbehåll göras om rätt för skyddshemmets styrelse att när som helst

återtaga skyddslingen; och vare styrelsen skyldig återtaga honom, om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder.

17 §.

1. När skyddsling vunnit den stadga, att uppfostran i skyddshemmet anses icke vidare vara för honom behöfvig, må styrelsen besluta hans utskrivning. Senast då skyddsling uppnått aderton år, skall han från hemmet utskrivas.

Förberörda lag antogs av 1902 års riksdag. I proposition till nämnda riksdag (nr 30) angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn hade föreslagits ett bestämt åläggande för landsting och i landsting icke deltagande städer att, var för sitt område, upprätta och underhålla skyddshem, i den mån sådana erfordrades för mottagande av barn från området, dock att efter Konungens beprövande kunde upprättas gemensamt skyddshem för två eller flera av nämnda områden eller ett område tillåtas att mot viss avgift få barn intagna i ett av annat område eller av förening eller enskild upprättat skyddshem. Det särskilda utskott, till vilket propositionen hänsköts för förberedande behandling, fann visserligen önskligt, att skyddshem i erforderligt antal funnes, om icke inom varje landstingsområde så dock i olika delar av landet, men ansåg, att ett tvång för landstingen att inrätta sådana icke skulle vara ägnat att gagna saken, samt hemställde därför, att lagrummet skulle få den lydelse, som detsamma hade uti det kommittébetänkande, vilket låg till grund för propositionen. Denna hemställan bifölls av riksdagen, varefter stadgandet i lagens 14 § erhöll den lydelse, som det nu har.

Ytterligare torde jag böra i detta sammanhang omförmåla, att Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 22 juli 1916, den 12 april och den 31 maj 1918 medgivit Örebro läns landstings skyddshem, Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt och Malmö stads skyddshem för gossar att utöver stadgat maximiantal mottaga ytterligare respektive högst 5, 10 och 15 skyddslingar.

Jag övergår nu till de förut berörda framställningarna.

Såsom förut nämnts, har centralförbundet för socialt arbete hemställt om medgivande för de av Kungl. Maj:t godkända skyddshemmen att höja antalet samtidigt vårdade skyddslingar från högst 30 till högst 40 samt för centralanstalten Hall att mottaga intill 210 elever. Till stöd för denna sin hemställan har centralförbundet anfört bland annat följande:

Ungdomsbrottslighetens starka ökning under innevarande tid har icke minst gjort sig märkbar inom de åldersklasser, som ligga under straffmyndighetsåldern. En bland

följderna härav har visat sig däruti, att de s. k. skyddshemmen i allt för stor utsträckning icke längre förmå fylla sin uppgift att på barnavårdsnämnds föranstaltade emottaga och vårda barn i enlighet med lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn av den 13 juni 1902. Dessa skyddshem voro redan före kristdens inträde överfyllda på grund av bristande antal elevplatser. De befinna sig numera i den situationen, att de icke förrän efter månader, halvår, ja år kunna emottaga barn, för vilka barnavårdsnämnder sökt inträde. Exempelvis må nämnas, att vid rikets största skyddsanstalt, centralanstalten Åkerbrukskolonien Hall, som enligt Kungl. Maj:ts brev den 13 april 1888 har rätt att emottaga 175 gossar för samtidig vård, för närvarande omkring 100 gossar i sina respektive hemorter avvakta inträde. Vid de mindre skyddshemmen, som enligt § 15 mom. 3 i förutnämnda lag av 1902 endast få emottaga 30 skyddslingar för samtidig vård, är platsbristen förhållandevis ungefär densamma som vid Hall enligt uppgifter, som från de olika skyddshemmen inkommit till sekreteraren i »Föreningen för skyddshemsarbete». Från olika barnavårdsnämnder ha till sekreteraren i nämnda förening jämväl inkommit talrika skrivelser, i vilka man frambäller, att barnavårdsnämndernas auktoritet och arbetsresultat alltjämt förminskas, enär deras beslut om vanartade barns intagning på skyddshemmen icke kunna sättas i verkställighet förrän efter en mycket lang tid, under vilken dessa vanartade barn till skada för sig själva och stor fara för andra barn lämnas utan den av lagen föreskrivna vård och tillsyn.

Den av centralförbundet utsedda kommittén har under dessa förhållanden förordat en provisorisk höjning av det tillåtna maximiantalet samtidigt vårdade skyddslingar vid nu befintliga skyddshem. På grund av platsbrist har sådan höjning av Kungl. Maj:t redan under år 1916 beviljats Örebro läns skyddshem vid Åkerby, där maximiantalet elever nu utgör 35 i stället för 30. Likaledes lär styrelsen för Skaraborgs läns skyddshem vid Margretelund nyligen hava hos Kungl. Maj:t gjort framställning om höjande av högsta tillåtna elevantal från 30 till 45.

Den av centralförbundet tillsatta kommittén har jämväl hos samtliga av Kungl. Maj:t godkända skyddshem gjort förfrågan, huruvida det vore möjligt att åtminstone provisoriskt utöka antalet elevplatser utan alltför omfattande nyanordningar i fråga om vare sig lokaler eller personal. De inkomna svaren giva vid handen, att man på de flesta skyddshem skulle kunna emottaga ett större antal skyddslingar, därest icke förutnämnda bestämmelse i barnavårdslagen av år 1902 lade hinder i vägen härför. I regel förordas från skyddshemmens sida en höjning av det tillåtna maximiantalet till 40. Vid Åkerbrukskolonien Hall skulle, enligt vad föreståndaren å styrelsens vägnar meddelat, antalet kunna höjas från 175 till 210 genom anordnandet av en specialavdelning för viss kategori av skyddslingar.

Den 5 mars 1918 anbefalldes länsstyrelserna i de län, där landsting, städer eller enskilda inrättat skyddshem, att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande i ärendet. Sagda utlåtanden hava nu inkommit. Länsstyrelserna hava hört vederbörande skyddshemsstyrelser, varjämte länsstyrelserna i Linköping och Örebro infordrat yttrande även från vederbörande landstings förvaltningsutskott och länsstyrelsen i Göteborg hört barnavårdsnämnderna i Göteborg, Uddevalla och Örgryte.

Av de nämnda utlåtandena framgår, att förutom den ökning vid 3 skyddshem, som redan medgivits av Kunql. Maj:t, de lokala förhållandena vid 4 skyddshem skulle medgiva utvidgningar med tillhoppa 30 platser, varjämte på Hall skulle kunna successivt till den 1 september 1919 beredas plats för ytterligare 35 elever. Mot tanken på en höjning av antalet platser till 40, där de lokala förhållandena medgiva sådant, har i allmänhet ej framställts några erinringar, dock anmärkes av länsstyrelsen i Göteborg, att denna utväg ingalunda i och för sig är tilltalande. Länsstyrelsen i Örebro framhåller behovet av allvarliga och genomgripande åtgärder gent emot den tilltagande förvildningen och brottsligheten bland ungdomen samt betonar, att i dessa åtgärder såsom ett betydelsefullt led bör ingå en utvidgning och möjligen omläggning av skyddshemmens nuvarande verksamhet. Länsstyrelsen i Gävle finner sig såsom ett provisorium kunna förorda, att åkerbrukskolonien Hall och andra skyddshem, som hava utväg därtill, må höja antalet vårdade, men anser det överklagade förhållandet böra avhjälpas därigenom, att de landsting, som ej hava skyddshem, åläggas att skaffa sig sådant. Från styrelsen för Örebro läns landstings skyddshem framhålles nödvändigheten av att landstingen erhålla fria händer att inrätta skyddshem, där ett vida större antal skyddslingar än 30 få mottagas; härigenom skulle väsentliga fördelar vinnas i avseende på ej blott resultatet av barnvårdsnämndernas verksamhet utan även skyddshemmens förmåga att giva sina elever utbildning i olika yrken allt efter deras olika håg och fallenhet.

I förenämnda till Kunql. Maj:t avlätna skrivelse den 12 december 1918 har vidare fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagit, att 14 § samt 15 § 3 mom. i förutnämnda lag skulle erhålla följande ändrade lydelse att träda i kraft den 1 juli 1919:

14 §.

För varje landstingsområde skall genom landstingets försorg upprättas skyddshem med erforderligt antal platser. För stad, som ej deltagar i landsting, skall skyddshem upprättas genom stadsfullmäktiges försorg. Två eller flera landsting eller landsting och nu nämnda städer må förena sig om gemensamt skyddshem.

Skyddshem må jämväl kunna upprättas av annan än landsting eller stad, som nu är nämnd; och må landsting eller dylik stad kunna av Konungen befrias från skyldighet att upprätta skyddshem, därest sådana i tillräckligt antal i annan ordning komma till stand.

15 §.

3. Högsta antalet skyddslingar, som må samtidigt vara intagna i ett skyddshem, bestämmas av Konungen.

Om anledningen till att kommittén just nu framkommit med sitt förslag yttrar kommittén i sin förberörda skrivelse:

Genom kungl. brevet den 20 november 1908 har åt fattigvårdslagstiftningskommittén uppdragits att vid behandling av de till kommittén överlämnade frågor jämväl taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn och därmed sammanhängande stadganden tarvade omarbetning, samt inkomma med de förslag, som i anledning därav kunde finnas erforderliga.

Vid de undersökningar rörande tillämpningen av denna lag, som kommittén med anledning härav utfört, har bland annat framgått, att de för vanartade barns uppfostran avsedda skyddshem, vilka enligt 14 § i samma lag böra finnas för varje landstingsområde samt för varje stad, som ej deltagar i land-ting, icke till erforderligt antal kommit till stånd. I det förslag till lagstiftning rörande barnavården, som av kommittén utarbetats men ännu icke fullständigt behandlats, har kommittén med hänsyn härtill bland andra åtgärder till avhjälpande av bristen på skyddshem även upptagit ett stadgande om skyldighet för landsting och nämnda städer att var för sitt område sörja för upprättande av skyddshem med erforderligt antal platser.

Under de senaste åren har behovet av flera skyddshem blivit mer och mer märkbart, och under innevarande år hava direkta framställningar gjorts om åtgärder för att erhålla tillräckligt antal platser å dylika hem. Visserligen hava åtskilliga landsting och städer på senaste tiden gjort förberedelser för att anordna skyddshem utöver de redan befintliga, men å andra sidan torde nu gällande bestämmelser, enligt vilka någon direkt skyldighet att upprätta skyddshem icke lagts på landstingen och de i landsting icke deltagande städerna, föranleda, att landstingen och de nämnda städerna hysa någon tvekan, huruvida de böra vidtaga vidare åtgärder, innan den väntade nya lagstiftningen rörande barnavården kommit till stånd. Vid sådant förhållande synes det böra tagas i allvarligt övervägande, huruvida icke, utan avbidan på nämnda lagstiftning, bör stadgas en skyldighet härutinnan. Ett fastslående av en dylik skyldighet i lag bör nämligen vara ägnat att påskynda landstingens och nämnda städers åtgärder för åstadkommande av skyddshem.

Kommittén, som eljest hyst vissa betänkligheter mot att utbryta en bestämmelse härom ur sitt blivande förslag, har med hänsyn till nämnda omständigheter och då kommitténs förslag till lagstiftning angående barnavården i dess helhet icke kan föreligga förrän mot slutet av år 1919 samt därefter ytterligare någon tid måste förflyta, innan ett så omfattande förslag kan framläggas för riksdagen, ansett sig böra till Kungl. Maj:ts avgiva förslag till ändring av 14 § i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn i ovan nämnda syfte. En särskild anledning till framläggande av ett sådant förslag har för övrigt förelegat därutinnan att, enligt vad kommittén erfarit, till Kungl. Maj:ts prövning skulle komma att framläggas förslag om ändrade grunder för statsbidrag till skyddshemmen och ändrade bestämmelser om barnavårdsnämndernas avgift till dessa hem, vilket senare förslag också skulle kräva vissa ändring i nyssnämnda lag.

I sammanhang med den av kommittén ifrågasatta ändringen av 14 § i nämnda lag torde även en ändring böra göras i 15 § 3 mom. rörande det antal skyddslingar, som samtidigt må intagas i skyddshem.

Vid kommitténs skrivelse var fogat utdrag ur kommitténs blivande
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 333 häft. (Nr 371.)

betänkande rörande barnavårdslagstiftningen, innehållande motivering för den i skrivelsen gjorda framställningen. Efter att hava erinrat om de nu gällande föreskrifterna angående upprättande av skyddshem redogör kommittén först för de nu befintliga skyddshemmen:

Enligt av kommittén inhämtade upplysningar funnos år 1915 inalles 16 skyddshem med av Kungl. Maj:t fastställt reglemente, nämligen 13 för gossar med tillhoppa 503 platser och 3 för flickor med tillhoppa 69 platser. Av skyddshemmen för gossar voro 8 landstingsanstalter (en för vardera av Ostergötlands, Jönköpings, Hallands, Värmlands, Örebro, Gäyleborgs, Västernorrlands och Norrbottens läns landsting) med tillhoppa 222 platser; ett hem med 30 platser tillhörde Malmö stad; de övriga 4 voro: åkerbrukskolonien Hall med 175 platser, skyddshemmet å Vrångsholmen (i Bohuslän) och Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt (i Lidköping) med vardera 30 platser, alla tillhöriga enskilda föreningar, samt det Sundsvalls stad tillhöriga Altinska skyddshemmet med 16 platser. Skyddshemmen för flickor voro: svenska diakonissanstaltens hem å Sjötorp med 30 platser, Malmö stads skolhem för flickor med 24 platser och det enskild person tillhöriga skyddshemmet å Kragenäs (i Bohuslän) med 15 platser.

Under år 1916 öppnades av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund ett skyddshem för flickor å Sonestorp (Kristianstads län); reglemente för hemmet fastställdes av Kungl. Maj:t den 20 juni 1918. För ett skyddshem för flickor från Stockholms stad fastställdes reglemente den 24 augusti 1917, men något hem har ännu icke trätt i verksamhet. I öfrigt hava numera tre av skyddshemmen utvidgats och erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att mottaga mer än 30 elever, nämligen Malmö stads skyddshem för gossar 45 elever, Örebro läns landstings skyddshem 35 och Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt 40 elever.

Landstingens och städernas anstalter mottaga naturligtvis i huvudsak barn från det egna området; upptagande av barn även från andra områden är dock i regel ej uteslutet. Skyddshemmen å Vrångsholmen och Kragenäs tjänstgöra huvudsakligen såsom skyddshem för Göteborgs stad. Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt mottager i huvudsak elever från Skaraborgs län, men har stundom fått anlitas även för gossar från Älvsborgs och Värmlands län. Åkerbrukskolonien Hall och skyddshemmet å Sjötorp stå däremot öppna för barn från hela landet.

Vad verksamheten beträffar intager åkerbrukskolonien Hall en särställning, i det att i densamma enligt reglementet mottagas barn, vilka begått brottsliga handlingar eller ådagalagt grövre vanart.

Av de befintliga skyddshemmen äro de flesta äldre uppfostringsanstalter, som efter tillkomsten av lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn utverkat sig erkännande som skyddshem. Efter nämnda lag tillkomna äro Malmö stads båda hem samt Värmlands, Örebro, Västernorrlands och Norrbottens läns landstingsanstalter ävensom hemmen å Kragenäs och Sonestorp.

För omhändertagande av vanartade barn hava emellertid också tagits i användning en del äldre uppfostringsanstalter, vilka icke i lagens mening äro skyddshem, enär de icke erhållit av Kungl. Maj:t fastställt reglemente. Enligt kommittén tillhandakomna upplysningar skulle 7 sådana anstalter finnas med plats för inalles 270 barn. Dessa anstalter äro: Stockholms stads uppfostringsanstalt å Skrubba med 60 platser, Fröbergiska uppfostringsanstalten i Kalmar, tillhörig Fröbergiska stiftelsen, med 70 platser, Wachenfeldtska barnhemmet, tillhörande Karlskrona stad, med 28 platser, Raby räddningsinstitut invid Lund, tillhörande en enskild stiftelse, med 32 platser,

det städerna Hälsingborg, Lund och Landskrona gemensamt tillhöriga skolhemmet i Ljungaskog med 40 platser och Gävle stads uppfostringshem med 20 platser, alla för gos-ar, samt Stockholms stads barnvårdsnämnds barnhem för flickor, Stora Blecktornet, med 20 platser. Stockholms stad har dessutom under år 1918 anordnat två provisoriska uppfostringsanstalter för gossar.

Därefter redogör kommittén för den nuvarande bristen på platser vid skyddshemmen och de planer, som äro å bane för avhjälpande av sagda brist:

Rörande utnyttjandet av de i skyddshemmen befintliga platserna framgår ur uppgifter, som kommittén infordrat från barnvårdsnämnderna, att nämnderna vid 1915 års slut bekostade vård å skyddshem å 483 gossar och 65 flickor. Enligt uppgifter från skyddshemmen vistades i dessa hem vid sistnämnda tid 480 gossar och 70 flickor. Skillnaden i uppgifterna torde beträffande flickorna kunna förklaras därmed att i något fall såsom till hemmet hörande medräknats någon, för vilken betalning ej vidare erlagts av barnvårdsnämnd. Enligt de angivna siffrorna, jämförda med antalet platser å skyddshemmen, skulle vid nämnda tidpunkt funnits omkring 20 lediga platser å skyddshemmen för gos-ar. En närmare granskning visar, att detta överskott av platser delvis berott därpå att för Värmlands läns landstings skyddshem, som under år 1915 delvis nedbrunnit, uppgivits allenast 18 elever, under det hemmet före branden haft 30 platser; vid Östergötlands läns landstings skyddshem funnos 6 lediga platser; i övrigt funnos å vissa skyddshem en och annan plats ledig, medan å andra en mindre överbeläggning förekom.

Emellertid får härav ingalunda dragas den slutsatsen, att behovet av platser för vanartade barn skulle vara tillgodosett. Det förhåller sig tvärtom så, att en betydande platsbrist föreligger, även om på ett eller annat skyddshem med begränsat verksamhetsområde ett tillfälligt överskott varit att anteckna. Upplysande är i detta avseende, att på de båda för hela landet avsedda skyddshemmen, Hall och Sjötorp, knappast någon elev kunnat omedelbart intagas, då ansökan därom gjorts, utan att somliga fatt vänta intill ett halvt år. Vid Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt ökades under åren 1912—1915 väntetiden från i medeltal en månad till 5 månader, och under år 1915 förekom så lång väntetid som ett helt år. En märkbar stegring av platsbristen synes mot slutet av nämnda årsperiod hava inträtt vid flera anstalter, och i ett par av de under år 1916 avlämnade uppgifterna anmärkes, att under sistberörda år efterfrågan på platser varit ännu större.

Klagomål över brist på platser å skyddshemmen hava också anförts från olika håll. Åtskilliga folkskolinspektörer, åt vilka uppikten av skyddshemmen är uppdragen, hava i sina till kommittén avgivna yttranden uttalat, att bestämmelsen om upprättande av skyddshem borde bättre efterlevas eller rent av göras obligatorisk. Uti de i barnvårdsnämndernas uppgifter till kommittén framförda önskemål rörande barnvårds-lagstiftningen förekomma från ett stort antal kommuner, representerande så gott som alla län, klagomål över svårigheterna att få plats å skyddshem för vanartade barn, och det påyrkas upprättande av nya sådana för att tillmötesgå det stora behovet.

Enligt vad kommittén erfarit, är frågan om anordnande av skyddshem för närvarande under övertvägande å olika håll. I Stockholm föreligger förslag till utvidgning av uppfostringsanstalten vid Skrubba och dess anordnande som skyddshem; varjämte utredning pågår om plats för ett skyddshem för flickor. Stockholms läns lands-

ting har tillsatt en kommitté med uppgift att inkomma med förslag till anordnande av ett skyddshem för gossar och ett för flickor. Både i Malmö och Göteborg hava framlagts olika förslag till avhjälpande av bristen på platser å skyddshem för gossar, men något avgörande har ännu icke träffats. I Göteborgs och Bohus län föreligger förslag om inrättande av ett landstingets skyddshem för gossar i närheten av Uddevalla. En av Västmanlands läns landsting tillsatt kommitté är sysselsatt med uppgörande av förslag till skyddshem. Planer äro även å bane att i Norrland upprätta ett skyddshem för vanartade flickor.

Beträffande sitt eget förslag till bristens avhjälpande anför kommittén:

Av vad ovan anförts framgår, att en verklig bist föreligger på platser vid skyddshem. Denna brist på platser å skyddshemmen har givetvis haft en högst menlig inverkan på barnavårdsnämndernas verksamhet. Ej nog med att avsevärt lång tid förflutit, innan plats kunnat beredas de till intagning anmälda; det ständiga dröjsmålet och avslagen på anhållan om plats har stundom föranlett, att barnavårdsnämnderna ej brytt sig om att skilja barn från hemmet, eftersom de icke haft någon lämplig plats för dem. Om strävandena att motarbeta vanarten skola vinna framgång, synes det oundgängligen nödvändigt att anskaffa platser i skyddshem till sådant antal, att barnavårdsnämndernas beslut att omhändertaga vanartade barn kunna utan avsevärt dröjsmål bringas till verkställighet. Det är förenat med allvarliga vådor att anbringa dessa barn i enskilda hem och barnhem, som ej hava tillräckliga förutsättningar att omhändershava värden om dem. Både för det vanartade barnets egen skull och för omgivningen är det erforderligt, att barnet omedelbart kommer till ett skyddshem med dess speciella förutsättningar att bedriva uppfostringsarbetet. Även om de ytterligare utvidgningar av vissa skyddshem, varom framställning gjorts, skulle komma att genomföras, erhållas tydligen icke därigenom tillräckliga möjligheter för omhändertagande av vanartade barn.

Vad beträffar sättet för åstadkommande av tillräckligt antal skyddshem, har från flera håll gjorts gällande, att anordnandet av skyddshem rätteligen borde ankomma på staten. Kommittén har dock ansett skäl ej föreligga att frångå den hittills varande anordningen, att landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, ansvara för vård i skyddshem samt därför i regel böra anlägga och underhålla skyddshemmet. Ett skäl att bibehålla denna anordning föreligger ock i det förhållandet, att redan nu åtskilliga landsting och städer upprättat skyddshem och att ytterligare en del gjort förarbeten till upprättande av sådana hem. För att underlätta uppgiften för landstingen och städerna torde ökat statsbidrag böra medgivas, då de nu utgående beloppen, som fastställdes år 1902, äro alltför låga i förhållande till kostnaderna för skyddshemmens drift.

Skyddshemmen i deras nuvarande organisation hava emellertid haft att arbeta med vissa svårigheter, som för framtiden böra avlägsnas. Särskilt gäller det att från de vanliga skyddshemmen avlägsna elever, som utöva menligt inflytande på de övriga eller i avsevärd grad försvåra uppfostringsarbetet, samt vissa andligt och kroppsligt sjuka individer. Enligt kommitténs uppfattning bör staten själv åtaga sig värden om dessa och inrätta särskilda för ändamålet lämpade skyddshem, varom kommittén ämnar framdeles framlägga förslag. I avbilden på inrättandet av statliga skyddshem torde de för hela riket avsedda skyddshemmen å Hall och Sjötorp kunna omhändertaga en del av de äldre och mera svårbehandlade vanartade, då genom tillkomsten av skyddshem i olika delar av riket tillströmningen till nämnda båda skyddshem bör bliva mindre.

Emellertid torde det ej vara oundgängligen nödigt, att varje landstingsområde eller de nämnda städerna hava egna skyddshem — sådant kan i allt fall ej rimligen påfordras för flickorna — utan bör det liksom ifråga om arbetshemmen (se 33 § i lagen om fattigvården) medgivnas dem att förena sig om ett gemensamt skyddshem. Så hade också föreslagits i propositionen till 1902 års riksdag.

Liksom nu böra även skyddshem kunna godkännas, vilka anordnas av förening, stiftelse eller enskild person. Därest sådana i tillräckligt antal komma till stånd, böra landsting och stadsfullmäktige i motsvarande omfattning vara befriade från upprättaende av skyddshem.

Slutligen yttrar kommittén följande ifråga om sättet för bestämmande av det högsta antal skyddslingar, som samtidigt böra vårdas å ett skyddshem:

Såsom ovan anförts må antalet samtidigt i ett skyddshem intagna skyddslingar ej utan Kungl. Maj:ts medgivande överstiga 30, därest sådant icke erfordras för att återtaga villkorligt utskrivna. Ett dylikt stadgande hade också föreslagits av den kommitté, som förberett lagen. Uti propositionen till 1902 års riksdag hade motsvarande stadgande följande lydelse: »Högsta antalet skyddslingar, som må samtidigt vara intagna i ett skyddshem, bestämmas av Konungen». Till stöd för ändringen anförde vederbörande departementschef bland annat, att enligt vunnen erfarenhet maximisiffran av i ett sådant hem intagna skyddslingar utan fara kunde höjas över 30 samt att något maximalt över huvud icke borde utsättas i lagen, då avgörandet av frågan om maximitalet i varje särskilt fall borde läggas i Kungl. Maj:ts händer. Det särskilda utskottet uttalade såsom sin övertygelse, att de små hemmen borde tillmätas ett avgjort företräde, enär ett stort barnantal icke blott medförde den olägenheten, att föreståndaren samt husmodern icke kunde så som erfordras träda i personlig beröring med varje skyddsling eller på honom utöva ett tillräckligt individualiserande, handledande inflytande, utan även ledde till den enligt utskottets uppfattning menliga följden, att anstaltens lokaler måste göras så stora, att de måste sin hemliknande prägel, vartill komme den ökade faran, att de bättre elementen toge intryck av de sämre. Då en anvisning i lagen om det antal, som i regel ej borde överskridas, vore av en viss betydelse, föreslog utskottet upptagande av kommittéförslaget i denna del, vilket också bifölls av riksdagen.

Uppfattningen om nödvändigheten av att begränsa antalet platser å skyddshemmen till 30 synes sedan år 1902 hava väsentligen förändrats. Den under tiden vunna erfarenheten på området torde gå i den riktningen, att särskilt beträffande gossar även större uppfostringsanstalter böra kunna komma till användning. Det har därvid bland annat framhållits, att den något större anstalten erbjuder bättre tillfälle till utbildning, framför allt till en mera mångsidig yrkesundervisning. Kungl. Maj:t har också redan i flera fall medgivit en ökning. Euligt kommitténs uppfattning bör frågan om antalet platser i skyddshemmen avgöras med hänsyn till de i varje fall föreliggande förhållandena. Därest de lokala anordningarna äro lämpliga och tillräckliga personal finnes att leda uppfostringsarbetet i rätt riktning, behöver det ej inverka ofördelaktigt på skyddshemmets arbete, om antalet skyddslingar är större än 30.

Därest nu en bestämd skyldighet att upprätta skyddshem pålägges landstingen och städer, som ej deltaga i landsting, synes det för övrigt vara lämpligast att ej för strängt begränsa deras möjligheter att ta till stånd något större skyddshem, vare sig de för egen del behöva sådant eller eu sammanslutning mellan dem skulle kunna

komma till stånd om ett gemensamt skyddshem. Vikten av att erhålla tillräckligt antal platser för det starkt ökade behov därav, som numera föreligger, torde även rättfärdiga, att man så vitt möjligt underlättar för landsting och nämnda städer att tillgodose behovet.

Kommittén anser därför, att i lagen icke bör göras någon begränsning med hänsyn till antalet elever, vilka samtidigt må intagas i skyddshem. Gentemot de principiella betänkligheter, som möjligen kunde förefinnas häremot, bör erinras därom, att saken icke är lämnad helt i deras händer, som hava att upprätta skyddshemmen. Reglemente för skyddshem skall i allt fall godkännas av Kungl. Maj:t, och sådant godkännande läser ej meddelas, med mindre upplysningar föreligga om de lokala förhållandena; det står tydligen då Kungl. Maj:t fritt att göra de begränsningar, som kunna finnas ändamålsenliga. För att undanröja all tväkan härutinnan bör lämpligen en uttrycklig bestämmelse härom givas, på sätt också skedde i propositionen till 1902 års riksdag.

Över båda de ifrågavarande framställningarna har skolöverstyrelsen den 27 januari 1919 avgivit infortrat utlåtande och därvid anfört bland annat:

I lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn finnes föreskrivet, bland annat, att för varje landstingsområde samt för varje stad, som ej deltagar i landsting, bör finnas nödigt antal skyddshem. Då någon ovillkorlig skyldighet att upprätta skyddshem sålunda icke finnes föreskriven, har följden blivit den, att erforderligt antal skyddshem icke kommit till stånd. Detta förhållande har naturligtvis måst i hög grad menligt inverka på barnavårdsnämndernas arbete. Om lagen skall ha åsyftad verkan, måste möjlighet förefinnas för barnavårdsnämnd att få ett barn, som skall skiljas från hemmet, utan allt för stor tidsutdräkt intaget på skyddshem. I särskilt hög grad gäller detta i sådana fall, som beröras i 13 § av lagen. Enligt nämnda paragraf skall nämligen i fråga om barn, som överlämnats till enskilt hem eller barnhem men som visar vanart av den beskaffenhet, att dess samvaro med andra barn måste anses innebära våda för dessas sedliga utveckling, barnavårdsnämnden draga försorg om dess intagande i skyddshem. Om, såsom under nuvarande förhållanden ofta kan hända, avsevärd tid måste förflöta, innan ett dylikt barn kan placeras i ett skyddshem och på så sätt isoleras från en omgivning, på vilken det utövar ett skadligt inflytande, innebär detta uppenbarligen en stor fara, och det avsedda resultatet av ifrågavarande verksamhet äventyras därigenom.

Fattigvårdslagsstiftningskommitténs förslag åsyftar först och främst att skaffa garantier för att tillräckligt antal platser på skyddshemmen alltid kommer att finnas genom införande i lagen av bestämt åläggande för landstingen att draga försorg om att behovet i detta hänseende blir tillgodosett. Uppenbarligen är detta den enda fullt effektiva vägen att nå det genom centralförbundets framställning angivna önskemålet att erhålla fullt tillräckligt antal elevplatser å skyddshemmen inom landet.

I fråga om det antal skyddslingar, som må samtidigt vara intagna i ett skyddshem, föreslår kommittén, att detta måtte bestämmas av Konungen. På sådant sätt skulle tydligen möjlighet öppnas att avpassa antalet elever vid varje skyddshem efter de där rådande särskilda förhållandena. Då avgörandet i varje fall skulle tillkomma Kungl. Maj:t, torde någon fara för att bestämmelsen skulle missbrukas icke förefinnas.

På grund av vad sålunda anförts hemställer skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville ingå till riksdagen med proposition om ändrad lydelse av 14 § och 15 § 3 mom. i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn i enlighet med det förslag, som avgivits av fattigvårdslagstiftningskommittén.

Av det anförda framgår, att de nuvarande skyddshemmen icke på långt när förmå fylla det behov av särskild uppfostran åt vanartade barn, som för närvarande gör sig gällande, och att skyndsamma åtgärder för avhjälpande av berörda missförhållande äro nödvändiga. Såsom sådana åtgärder hava föreslagits, dels att staten skulle helt och hållet övertaga anordnandet av skyddshem, dels åter att landsting och städer, som ej deltaga i landsting, skulle åläggas att ansvara för upprättandet av behöfligt antal skyddshem, dels ock att nu gällande bestämmelser angående maximumantalet skyddslingar å skyddshem skulle ändras.

Departementse helen.

Förslaget, att staten skulle övertaga skyddshemsvården, skulle jag kunnat taga under överbägande, därest förhållandena på ifrågavarande område tett sig annorlunda, än de nu göra. Under nuvarande omständigheter, då ett icke ringa antal landsting redan sedan flera år tillbaka upprättat skyddshem, kan jag icke förorda en så genomgripande förändring, utan synes mig lämpligare att åtminstone tills vidare fortgå på den inslagna vägen. Vad som dock nu måste krävas är enligt min mening åstadkommandet av tillräcklig garanti för att erforderligt antal skyddshem komma till stånd, och i likhet med skolöverstyrelsen finner jag enda vägen för erhållande av sådan garanti vara den av fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagna, nämligen ett bestämt åläggande för landsting och städer, som ej deltaga i landsting, att svara för tillgodoseendet av det ifrågavarande behovet. Mot kommitténs förslag, att två eller flera landsting eller landsting och nu nämnda städer skulle kunna förena sig om gemensamt skyddshem, har jag intet att invända. Icke heller har jag något att erinra mot förslaget, att landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, skulle kunna av Kungl. Maj:t befrias från skyldigheten att upprätta skyddshem, därest sådana i tillräckligt antal i annan ordning komme till stånd, eftersom det avsedda ändamålet ju då i alla fall skulle vinnas.

I fråga om maximumantalet samtidigt vårdade skyddslingar å skyddshem gäller för närvarande, såsom förut omförmälts, att sagda antal ej må utan Konungens medgivande överstiga 30. Denna bestämmelse har, särskilt under de senaste åren, visat sig i många fall utgöra hinder för anskaffande av behöflig vård åt vanartade barn. Nu har föreslagits, att något bestämt maximumantal icke skulle vara genom lag fastslaget, utan att det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att i sagda avseende besluta för

varje särskilt fall. Då nämnda förslag åsyftar en smidigare anpassning efter de lokala förhållandena och behovet i olika delar av riket och då Kungl. Maj:t givetvis kommer att vid bestämmande av maximiantalet skyddslingar i ett skyddshem även taga hänsyn till att de pedagogiska synpunkterna bliva beaktade, kan jag ansluta mig till detsamma.

I sakligt avseende har jag endast den erinran att göra mot det av fattigvårdslagstiftningskommittén framlagda förslaget till ändring av 14 § samt 15 § 3 mom. av lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, att det synes vara nödvändigt att sätta tiden för ikraftträdandet av de nya stadgandena i förstnämnda lagrum till den 1 januari 1920, för att landstingen, respektive vederbörande stadsfullmäktige må bliva i tillfälle att före stadgandenas trädande i tillämpning vidtaga de på dem ankommande åtgärderna. Den formella avfattningen av kommitténs förslag har icke givit mig anledning till någon anmärkning.

I sammanhang härmed vill jag här erinra, att jag förut denna dag anmält ett av särskilda sakkunniga utarbetat förslag angående ökat statsbidrag till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn och därvid i allt väsentligt anslutit mig till vad de sakkunniga härutinnan föreslagit. Enligt de sakkunnigas av mig tillstyrkta förslag skulle vederbörande hemkommuns bidrag till vårdavgifter för å skyddshem intagna barn höjas från nuvarande 150 kronor till 225 kronor för år och barn. En dylik höjning förutsätter emellertid en ändring i 23 § 2 mom. av ovannämnda lag den 13 juni 1902.

Sedan departementschefen därpå uppläst förslag till lag om ändrad lydelse av förenämnda paragrafer av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, hemställde han,

att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet;
Hemming Gadd.